Prikazi
Prilozi, 44, Sarajevo, 2015, str. 209-237.

Osmansko osvajanje Bosanske kraljevine, Zbornik radova (Okrugli sto 550 godina od osmanskog osvajanja srednjovjekovne Bosanske kraljevine, održan u Sarajevu, 14. maja 2013. godine), Sarajevo: Institut za istoriju, 2014, 166 str.

Godišnjicu osmanskog osvajanja Bosankog kraljevstva u toku 2013. godine obilježio je i Institut za istoriju u Sarajevu. Petstopedeseta godišnjica poslužila je kao povod za organiziranje okruglog stola na kojim su učešće uzeli medievalisti i osmanisti iz nekoliko bosanskohercegovačkih gradova. Čini nam se važnim istaći kako su značajan dio učesnika, pored već dokazanih imena iz naše struke, činili mladi istraživači koji se tek trebaju dokazati u poslu kojim se bave. Međutim, to nije umanjilo rezultate okruglog stola. Naprotiv, njihovi referati pokazali su značajan pomak prije svega u pristupu izučavanju tema vezanih za propast Bosanskog kraljevstva, odnosno njegovo osvajanje od strane Osmanlija. Oni koji nisu mogli biti prisutni na skupu i tome sami svjedočiti danas su u prilici pročitati dio izlaganja zahvaljujući izdvačkoj djelatnosti Instituta za istoriju koji nas je počastio posebnim izdanjem zbornika *Osmansko osvajanje Bosanskog kraljevstva*. U ovom zborniku objavljena je većina podnesenih saopćenja, te jedan rad koji je naknadno dostavljen, ukupno osam radova.

Prvi rad u zborniku *Stanje u Bosni neposredno poslije gubitka srednjovjekovne državnosti*, čiji je autor Enes Pelidija, predstavlja u određenom smislu noseći rad. U njemu je sistematski prikazano stanje u Bosni tokom 1463. godine, sva važnija dešavanja prije i nakon samog pada Bosnakog kraljevstva pod osmansku vlast. Time je dat odličan uvod za radove koji su uslijedili, a koji su se bavaili pojedinačnim, konkretnijim problemima. U svom radu *Sudbina bosanskih tvrđava u svjetlu istimâlet politike: Bosna i Osmanlije u drugoj polovini 15. stoljeća* Sedad Bešlija se, ustvari, nadovezao na rad Enesa Pelidije, nudeći pregled stanja u Bosni pred sam pad, sa posebnim akcentom na držanje pojedinih bosanskih velikaša. U nastavku rada autor je nastojao prikazati nastanak proosmanske struje u bosanskom društvu i to kroz prizmu sudbine pojedinih bosanskih tvrđava kao samo jednog od mogućih pravaca sagledavanja postavljenog problema. Uvodeći u našu historiografiju termin „istimâlet politika" najavio je i jedan novi pristup izučavanju tema iz osmanistike. Kemal Bašić u radu *Osmanlije i sjeveroistočna Bosna u XV stoljeću* predstavlja događaje koji su se odvijali na području srednjovjekovnih bosanskih „zemalja" Usore i Soli, te kasnije osnovane Srebreničke banovine do konačnog integriranja ovog dijela Bosne u sastav Osmanskog carstva.

U zborniku je svoje mjesto našao i rad Dženan Dautovića. Ovaj rad se po mnogo

čemu izdvaja u odnosu na ostale ponuđene radove. Ono što najprije uočavamo jeste savremeni pristup temi koja nije bila nepoznata u historiografiji, ali je prvi put postavljena na ovakav način. U radu pod naslovom *METUS TURCHORUM – Strah od Turaka u srednjovjekovnoj Bosni*, Dautović sagledava metode kojima su se Osmalije služile kako bi proširile svoj uticaj na prostoru koji su u konačnici osvajali, te strah kao rezultat osmanske prijetnje. Iako ograničen prirodom izvora kojima raspolažemo, Dautović je postavljenu temu dosta uspješno sagledao i to na tri nivoa: strah kod običnih ljudi, ali i vlastele, njihovo bježanje pred osvajačem i sklanjanje u sigurnije krajeve i druge države, zatim uticaj opasnosti na trgovinu koja je bila pogođena stalnim pljačkanjem trgovačkih karavana i trgovaca u ugroženim područjima, i na kraju izgradnja utvrđenih gradova, dvoraca, tvrđava i drugih objekata koji su vladaru i vlasteli trebali pružiti zaštitu pred nadolazećom opasnosti. Dautovićev rad je tematski povezan sa radom Sedada Bešlije. Oba rada se bave posljedicama prvih bosansko-osmanskih kontakata, dok su dijelom predmet Bešlijinog istraživanje velikaš, pa i obični stanovnici koji su bili proosmanski orijentirani, Dautović je analizirao reakcije stanovništva srednjovjekovne Bosne kod kojih je dolazak Osmanlija izazivao strah za vlastiti opstanak. U radu *Vlatkovići od progonstva sa baština 1456. do pada Počitelja 1471. godine* Adis Zilić je predstavio političku i vojnu ulogu ovog vlastelinskog roda u prijelomnim trenutcima bosanske historije. Zilić prati sudbinu Vlatkovića od trenutka kada ih je herceg Stjepan protjerao sa njihovih baština na prostoru između rijeka Neretve i Cetine, preko njihovog boravak u Dubrovniku, dobijanja novih posjeda od bosanskog kralja u zapadnoj Bosni do povratka na svoje posjede zahvaljujući sizerenstvu ugarskog kralja Matije Korvina, nakon čega su vrlo brzo uslijedili sukobi sa Osmanlijama. Sudbina franjevačkih samostana u Bosni za vrijeme osmanskih osvajanja tema je kojom se pozabavio Midhat Spahić u radu *Franjevački samostan nakon političkog sloma srednjovjekovne bosanske države*, smatrajući ovo pitanje važnim za proučavanje koliko i sami politički slom bosanske države. Spahić je svoje izlaganje zaključio pretpostavkom da su osmansko osvajanje Bosanskog kraljevstva „preživjeli" franjevački samostani u Fojnici, Kreševu, Olovu, Bobovcu, Podvranduku i Podvisokom.

Elma Korić je u radu *O ličnosti Ferhad-paše Sokolovića*, kako nam i sam naslov kazuje, govorila o osobenostima Ferhat-pašine ličnosti što ovaj rad čini posebnim u odnosu na raniju historiogarfsku literaturu koja je uglavnom posvećena njegovoj vojnoj i upravnoj karijeri, te graditeljskim i dobrotvornim djelima. Korić ističe da je ličnost Ferhat-paše krasio autoritet koji je uživao kod saradnika, zatim hrabrost i odvažnost, istovremeno blagost i pravednost, kao i nepotkupljivost, što je bilo vrlo važno s obzirom na funkcije koje je obavljao. Na kraju zbornika nalazi se naknadno dostavljeni rad Muamera Hodžića *Značaj Muhimme deftera u izučavanju historije Bosne i Hercegovine osmanskog perioda*. Hodžić je analizirao dokumente iz prvih šest knjiga fonda Mühimme Defterleri nastojeći da ukaže na značaj za bosanskohercegovačku historiju informacija koje oni nude o događajima u periodu juli 1554 - juni 1566. godine.

Ponuđeni radovi pokazuju da je pad Bosanskog kraljevstva pod osmansku vlast tema o kojoj se u našoj historiografiji još uvijek može reći nešto novo. Jedan

dio njih sigurno će inspirativno djelovati i biti smjernice za nove istraživačke projekte. Na kraju možemo zaključiti da je ovaj zbornik radova od velike vrijednosti za sve one koji se bave ili namjeravaju da se bave istraživanjem ovih prijelomnih trenutaka u historiji Bosne i Hercegovine.

Elmedina Duranović